

AD
EXERCITIA
DISPUTANDI
SUOS THEOLOGIAE CONSECRANEOS
PERAMANTER

INVITAT
SIMULQUE
DE RATIONE
EA RECTE INSTITUENDI
DISSERIT

JO. GEORG. ABICHT
S. TH. D. ejusd. PROF. PUBL. ATHEN.
RECTOR & ad SS. TRIN. AEDEM
PASTOR.

GEDANI,
Typis JOHANNIS ZACHARIAE STOLLII,
SENATUS ET ATHENÆI
TYPOGRAPHI.

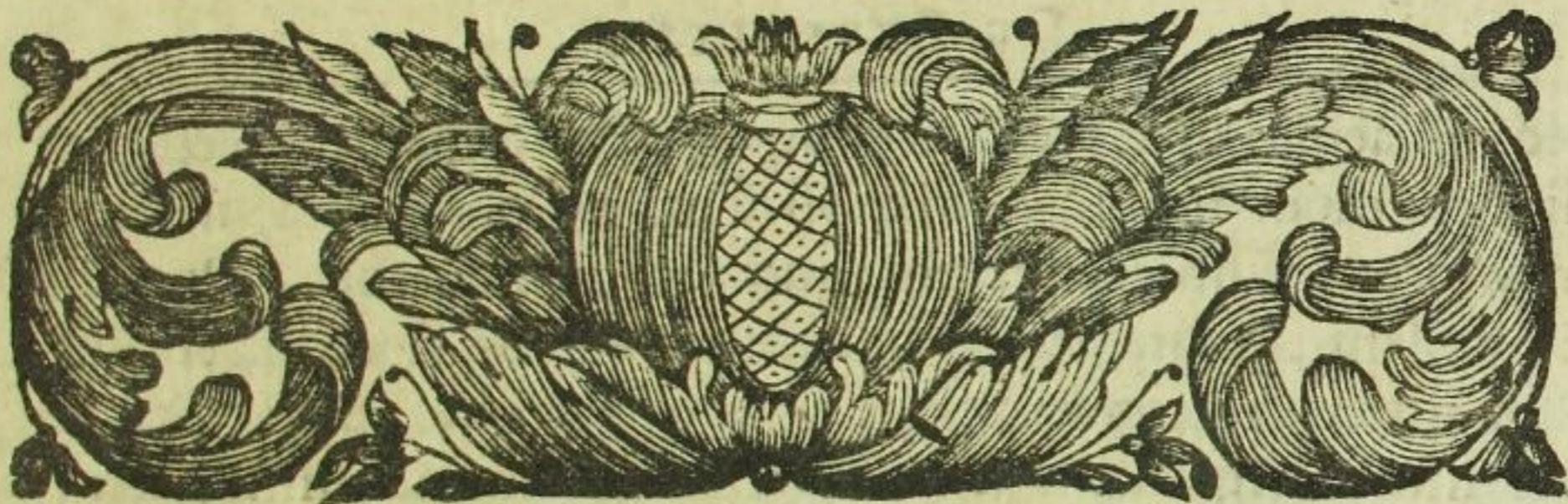
1718.

a. ex. 2.

Coll. diss. A
141, 4

Diff. A. 141(4).





DE
RATIONE

Exercitia disputandi rectè instituendi.



Ui iuvenum animos vera sapientia
imbuere & ad veri & falsi cognitionem
perducere student, inter alia exercitia
etiam disputationes commendant, qui-
bus animus excitatur, iudicium firma-
tur, & linguae volubilitas acquiritur.
Nec improbandum videtur studium, iu-
venibus gratum & multis probatum; ita
tamen id instituendum esse autumo, ne vitia, ad quæ juventus pro-
clivis, inolescant, & succrescant. Vereor ne disputandi studio
indulgentes in conversatione aliis contradicere, & ob res levis-
simas inimicitias excitare consvescant, non nisi multo labore
sopiendas. Contradictione exardescit animus, multisque ver-
bis defendit opinionem semel probatam, si deficiant rationes,
ad convitia dilabitur, quæ ab aliis pari fervore repelluntur.
Tandem ex rebus minimi momenti oriuntur dissidia maxima,

A 2

nec-

nec nisi aequis interpretibus componenda. Quam molesti sint aliis eiusmodi homines, vix ipsi sentiunt, optandum, ut sentiant, forte vitium corrigerent, quo aliis sunt onerosi. Qui iudicio pollent, verum a falso bonumque a malo facile discernunt, disputationes in conversatione evitant, nec a veritate agnita divelluntur. Agnoscunt rationum firmitatem & infirmitatem, perspiciunt defensorum pertinaciam, nec involucris fallacibus decipiuntur. Ne itaque nostrae disputationes contradicendi studium aliaque vitia ingenerent, quaedam praemonenda esse duxi, in exercitiis disputandi observanda.

Disputationes Scholasticae mihi videntur esse certamina facta, quibus iuvenes seriis certaminibus praeparantur pro defensione revelatae veritatis suscipiendis. Sunt equidem quidam Politici, qui omnes de Religione disputationes ex Republica removere svadent, ne in eadem turbas excitent. Talem sententiam tenuit Bodinus L. IV. de Republ. p. m. 481. *Cum semel constituta, inquit, & omnium consensu probata religio fuerit, ne posthac in disputationem ducatur, caudendum est, ut omnes seditionum via, omnes aditus intercludantur, & præsidium pacis muniatur. etc.*

Sed hæc aliaque tanta non sunt, ut persuadeant, omnes de rebus divinis disputationes ex Republica esse eliminandas. Rarissime enim fieri solet, ut de rerum divinarum veritate omnes consentiant, unde necesse est, ut errantes in viam reducantur. Imo neque veritas divina sine disquisitione prævia vix acquiritur, tanta est mentis nostræ cæcitas, ut veritatis analysis ipsi denegari non possit. Nec ipse Salvator, nec Apostoli prorsus a disputationibus abstinuerunt. Potuissent Judæi & gentiles Salvatori & Apostolis obtendere, religionem omnium consensu pro-

probatam in disputationem non esse deducendam. Cavendum esse, ut omnium seditionum viæ & aditus intercludantur. Sic animabus hominum immortalibus non esset consultum. Longe sobrius judicat *Pufendorfius de Habitu Religionis Christianæ ad vitam civilem*, qui §. 49. p. m. 164. *Et quantuscunque sit iste amor in cives*, inquit, *qui obtentui sumitur, per eundem haut quaquam immutari debet modus propagandi Christianam doctrinam, & redarguendi errores, quem Religionis Christianæ indoles requirit.* Præterea ad tranquillitatem civitatis non absolute necessarium est, ut omnes cives circa singula religionis Christianæ capita consentiant, seu, quod eodem recidit, dissensus circa capita religionis per se non turbat quietem civitatis, sed intemperies ingeni, ambitio, gloria & potentia cupiditas, zelusque prave temperatus, quum ab isto dissensu ansam sumant, turbulentiam suam expromendi. His vitiis fræna injicienda sunt, ne per petulantiam turbulent eos, queis, salvo adversus Principes obsequio nil aliud queritur, quam conscientia libertate frui. Cognovit Apostolus Paulus, disputationes non turbare Rempublicam, quam salvam esse jussit Rom. XIII. ideo præcepit Tito, ut tenax sit fidelis sermonis, qui ad doctrinam facit, ut possit exhortari per doctrinam suam, καὶ τὰς αὐλέγοντας ἐλέγχειν & contradicentes convincere Tit. I. 9. Si itaque disputationes de rebus divinis sunt concessæ, imo ab Apostolo injunctæ, manifestum est, juvenes esse præparandos ejusmodi certaminibus, ad propagationem & defensionem doctrinæ Christianæ necessariis. Ut vero normam habeamus,

A 3

quam

quam in præparandis juvēnum animis respiciamus, seria certamina semper ob oculos sunt ponenda. Qvicquid enim in iis necessarium est, vel usum aliquem præstat, id in nostris exercitiis est respiciendum, qvo nostri labores ad eum perveniant exitum, quem nobis proposuimus. In seriis disputationibus necessarium est, ut plurium propositionum nexus brevisimo tempore perspiciamus, nec hæreamus, si consequentiarum deductio prolixa sit. Nec propositionum numerus vel defatigare vel turbare debet animum, qui disputantis officio fungi vult. Id ergo à divinò Numine & exercitatione habeat ingenium, ut, conspecta longa propositionum serie, nexus intelligat, eumque verbis adæquatis explicet. Ex hac prima observatione sponte fluit, quæ in disputaturis desiderentur, quo scopum propositum attingant. Nostris temporibus Deus non immediate & extraordinarie divinas veritates ad salutem necessarias infundit, sed, ut easdem ex Scripturis Prophetarum & Apostolorum cognoscamus, colligamus, propagemus & defendamus, ordinavit. Solertia itaque & *idia duximus*, quæ donum Dei est, sit prædictus, qui veritates revelatas defendere audet. Intelligo ejusmodi indolem, quæ plures distincte ideas successive, sed brevi momento concipit, quam facultatem intellectus capacitatem appellamus. Adesse quoque debet intellectus claritas, quæ res percipiendas non confuse, sed distincte concipiat, qva qvi prædictus boni doctoris munere fungitur. Accedat prompta iudicandi & res perceptas comparandi facultas. Neque desit memoria, quæ licet non verba, rerum tamen connexiones feliciter conservet. In voluntate reqviritur ingenuitas, qvæ virtutes Christianas, non tantum earum simulacra, sponte recipiat. Ejusmodi dona ex liberali Dei dispensatione quibusdam concessa honorat & excolit Spiritus S. habituali scientia. Hæc vero er-

rorum

rorum πρῶτον ψευδὸν facilius cognoscit, ex eoque sententias controversas deducit, non controversas leponit, controversas vero distincte proponit, cum scripturæ dictis ab utraque parte prolati confert, veritatem stabilit, & erroris infirmitatem ostendit. Omnes quidem bonarum literarum cultores ejusmodi indole sint prædicti, sed imprimis disputaturi ea polleant, quia disputationes animum præsentem, ingenii celeritatem, omniumque facultatum promptitudinem & affectuum dominium requirunt. *B. Calov.* Isagoge Theol. L. II. p. 21. *Indolem bonam*, inquit, *εἰδονεᾱm requiri mus, quæ non sit prorsus mala, εἰδονεᾱm prava, εἰδονεᾱm inepta, quæ, dum aliqua ἵκανότης superest, doctrina perfici possit, εἰδονεᾱm exercitatione: licet vel maxime optimam desideremus indolem, εἰδονεᾱm ad alia quævis potius, quam hoc studium, cæteris dignissimum ac difficillimum, alegata cupiamus Bæotica ingenia.* Porro in seriis disputationibus non solum bona indole utimur, sed etiam studiis ad investigationem sensus in Scriptura S. revelati necessariis. Inde comparere existimo, animi solertiam excitandam & instruendam esse linguis, ad interpretationem Scripturæ Sacræ necessariis. Huc spectant Græcæ & Hebraicæ nec non Chaldaicæ lingvæ peritia, quam *B. Pfeifferus Crit. S. cap. III. p. 68.* commendat. *Cum nulla versio, inquit, sit, vel esse possit authentica, patet, cum eruditis adversariis non esse disputandum ex versione vernacula, sed ex fontibus.* Multa quoque in seriis disputationibus interveniunt ex naturali scientia defumta, quæ vel viam parant ad revelatas veritates, vel ex ratione sciuntur & ex revelatione creduntur, quæ serio disputantibus scitu sunt necessaria, partim

ut

ut aliorum sententias recte perspiciant, partim ut veritates evidenter explicent. Nullum equidem magisterium in rebus theologicis rationi concedimus, Philosophiae tamen usum prudentes Theologi non aversantur, quia Deus hominibus ratione præditis sua arcana manifestavit, multaque sunt tenenda, quæ ex sententiis Scripturæ conseqvuntur, licet expressis verbis non occurrant. Bene *Augustin.* de Doctr. Christ. l. II. c. XXXI. *Cum ergo sint veræ connexiones, inquit, non solum verarum, sed etiam falsarum sententiarum, facile est, veritatem connexionum etiam in Scholis illis discere, quæ præter ecclesiam sunt. Sententiarum autem veritas in Sanctis libris ecclesiasticis investiganda est.* Qui bella Domini gerere, ejusdemque revelatam veritatem propagare & defendere suscipiunt, non solum lingvarum peritia & philosophiæ scientia armati, sed etiam virtutibus Christianis ornati accedant, in certaminibus sacris maxime necessariis. Et sic in genere syadeo, ut disputaturi sincero pietatis studio ardeant, & vivam fidem vitæ sanctimonia demonstrent, quod consequentur, si devotas preces ad DEum fundant, & frequenter legant, quæ ad excitationem a Christo, Apostolis, Patribus aliisque Theologis suppeditata sunt. Hoc pietatis studium non solum ad divinorum mysteriorum γνῶσιν, verum etiam ad eorum propagationem & defensionem multum facit. Optime B. noster *Calov.* *Ifag. Theol. Præcogn. p. m. 24.* *Voluntas, inquit, habeatur perpurgata ab affectibus. Nam qui affectibus ducuntur reguntur carnalibus, quanto doctiores evadunt, tanto majori damno sunt Ecclesiæ. Renuntietur propriæ voluntati, Matth. 16. v. 24. absint a studio Theologie*

gia

gia ingenia èrsta, rixosa & contentiosa. 1. Tim. 6. 4. 5. 2. Tim. 2. 24. Fac. 3. 5. absint χλιαρὰ vel tepida, nullo veritatis Zelo flagrantia. Apoc. 3 16. ad πολυπεργυμοσύνην nata Syr. 39. 25. 2. Tim. 2. 4. vel socordia & prorsus ἀεργα, itemque voluptuaria, lucrum, propriumque honorem querentia &c. Qui vero ad ejusmodi vicia propensos se animadvertisunt, non minus in his animi morbis curandis, quam in rebus sacris cognoscendis laborent, si usui esse velint Ecclesia, quia animam malignam non ingreditur Sapientia, nec corpus peccato subiectum. Sap. 1. 4. Adducatur ergo studium sedulitatis indefessae, desiderium & amor doctrinae sincerae, veraeque pietatis & sanctimoniae, ut Studiosus Theologiae quotannis, imo quot horis seipso non modo doctior, sed & sanctior fieri contendat. 1. Tim. 4. 7. accedamus corde & corpore a peccatorum sordibus abluti Exod. 40. v. 12. 31. 32. Si quis voluerit facere voluntatem patris mei, is cognoscet de Doctrina mea, an sit ex Deo. Joh. 7. v. 17. Quas virtutes B. Antecessor omnibus Theologiae cultoribus prescripsit, non hæsito in cathedra pugnaturis quam maxime commendare. Inter eas eminet reverentia erga Deum & res divinas, de quibus disputamus. Amor & timor Dei in corde absconditus verbis & factis externe declaratur, & animi sententiæ ex iisdem judicantur. Disputantis itaque animus formandus est, ut de Deo rebusque divinis reverenter sentiat & loquatur. Os loquitur ἐκ τῆς περιστεράματος Ιησοῦς Matth. XII. 34. Cujus animus vero Dei timore non est imbutus, vilipendit res divinas, & quas defendit veritates, ex arrogantia & presumtione defendit, quod vitium fœcunda multorum dissidiorum mater est. Nec opponens ea virtute destitutus satis verecunde de rebus divinis loquitur, sed animum nullo Numinis timore praeditum manifesto prodit, verbis profanis, ineptis & risum commoventibus. Idem de rebus gravissimis ridiculas quæstiones

B

pro-

proferet, quæ rerum divinarum contemptum, superbiam & altercandi pruritum ostendunt. Placet monitum a Cl. Mabillon in Traité des Etudes Monastiques Part. II, ch. X. p. m. 352. datum: *Lorsqu'il voudront former quelque objection contre quelques principes de la Religion par forme d'exercice, que cela se fasse avec beaucoup de moderation & de retenue, en sorte qu'il paroisse que ce n'est qu'une difficulté, dont on cherche l'éclaircissement, & non pas une raison, ou encore moins un sentiment que l'on veuille faire valoir tout de bon.* Ciceron, tout payen qu'il étoit, a improuvé cette maniere de disputer contre Dieu, soit que cela se fist avec dessein, ou avec feinte, & il ne craint pas de donner à cette coutume, qui s'estoit introduite de son temps, la qualité de mauvaise & d'impie. *Mala & impia consuetudo est contra Deos disputandi, sive animo id fit, sive simulate.* Dei timori adjungenda est humilitas de seipso modice sentiens, & Evangelii obedientiæ sese subjiciens. Qua affectus idoneus est disputator, quia carnalém arrogantiam cohibet, nec temeritate, præsumtione vel scientiæ tumore inflatus, sententias tenaciter defendit, quas nunquam sub examen vocavit, sed potius veritati cedit, & meliora monitus sequitur. Exemplum petamus à Monachis cum Dionysio Alexandriæ Episcopo de Chiliasmo contra Nepotem disputantibus quorum moderationem Euseb. Hist. Eccles. lib. VII. cap. XXIV. ipsis Dionysii verbis laudavit: *Tum fratribus, inquit, constantiam & ardentissimum cognoscendæ veritatis studium, & facilitatem atque intelligentiam magnopere sum admiratus.* Adeo moderate & ordine interrogationes rationesque dubitandi & assensiones à nobis fiebant. Ac studiose quidem cavebamus, ne ea, quæ semel nobis placuissent, tametsi falsa esse deprehenderentur, partinaciter defendenderemus: nec aliorum objections subter fugiebamus. Sed quoad fieri poterat, ad ea, de quibus instituta erat disputatio

ratio, enī, eaque stabilire conabamur: si autem rationibus convicēt
 essemus, non pudebat nos mutare sententiam, & aliis assentiri.
 Quin potius cum bona animi conscientia, absque ulla simulatione,
 expansis ad Deum cordibus, quæcunque certissimis argumentis &
 auctoritate sacræ scriptura confirmata essent, suscipiebamus. Ulti-
 nam omnes exemplum hoc intueremur, & procul habita arro-
 gantia, & pertinacia in id eniteremur, ut ex ardenti veritatis
 studio, pura animi conscientia, & humilitate divinæ Scripturæ
 autoritati nos submittamus, nullum est dubium, quin Eccle-
 sia majores fructus ex disputationibus nostris sit perceptura. Sic
 frequenter quoque accidit, ut res divinæ non tam evidentes
 sint, uti reliqua ex natura nota, easque intellectus tam distincte
 apprehendere non possit, quo in casu voluntas prius movenda
 est auctoritate sacræ Scripturæ, in qua eas legimus. Sic etiam
 agimus in humanis, si vir fide dignus & oculatus testis incredibile
 quid narrat, assensum ei præbemus, licet rem revera fa-
 ciat evidenter non cognoscamus. Ad hoc virtutum consor-
 tium admittatur quoque probitas, quæ justi atque aequi ratio-
 nem habet, & cavet, ne dissentienti injuriam faciat, ejusque
 verba in alium sensum trahat. Hæc virtus prohibebit Theolo-
 gos ne ex invidorum delationibus, vel odio erga aliquem concepto
 vel præcipitantia sententiam improbent, non intellectam.
 Eadem virtus monebit, ne invidia suspiciones fingat, quod ira-
 torum & malignorum est hominum, qui omni molimine id
 agunt, ut quem odio habent, suspicionibus suppressant. Intel-
 ligunt prudentiores ejusmodi artes, vilipendunt & detestantur
 earum autores. De hoc arguento legi meretur Clar. Clerici
 Dissertatio de Argumento Theologico ab invidia ducto. Ne
 itaque differentes probam in dolem ejusmodi vitiis fœdent, mo-
 nendi sunt, quoties in disputationibus datur occasio, iisque com-

B 2

men-

mendandæ virtutes oppositæ optimorum Theologorum insignia ornamenta. Quamvis in Theologia morali virtutes istæ præcipiantur, nihilominus earum exercitium in disputationibus est urgendum, quo juvenes virtutum præcepta exprimere, discant, quæ ibi sunt tradita. His addo patientiam, ut si forte verbis aculeatis pungamur, patienti animo feramus, si modo divinus honor non lædatur. Memores simus eorum, quæ Paulus præscripsit Rom VI. 4. *in omnibus nos approbantes ut Dei ministri, tolerantia multa, in oppressionibus, in necessitatibus in angustiis &c. v. 6. puritate, scientia, lenitate, bonitate, spiritu Sancto charitate non simulata. &c.* Quæ virtutes cuivis ministro Ecclesiæ & quam maxime religionis defensori sunt necessariæ. Addiscenda ergo est patientia, quo deinde in seriis certaminibus pro veritate & gloria Dei agendis, injurias, afflictiones & quævis incommoda feramus, & fortunarum jacturam cum Jobo cap. I. 21. ignominiam cum Davide II. Sam. XVI. lubenti animo suscipiamus, & Salvatorem nostrum sanctosque Apostolos sequamur. Experientia edocet, prudentem patientiam bonas intentiones ad scopum provehere, impatientiam vero easdem turbare & cohibere. Quot vero commoda Christiana patientia Ecclesiæ promittit, tot damna indignatio, quæ superbiæ comes est, eidem comminatur. Impatientia, Tertulliano judge, ex Diaboli sinu prognata est, qui fines cupiditatum a DEO circumscriptos ferre non voluit, & ex hoc fonte in mortales est propagata. Nolo Ecclesiæ nostræ ulcera tangere, sed hoc reticere non possum, impatientiam & superbiam plurima mala in Ecclesiam invexisse. Animo quidem forti & intrepido veritatem divinam defendimus exemplis Apostolorum inducti, sed ex indignatione a disputatione ad convitia descendere, & clanculum calumnijs & mendacijs alterum lacertere, falsisque suspicione.

cionibus onerare, non disputantis, sed malitiose insanientis hominis est indicium. Studeamus itaque, optimi juvenes, indignationis vitium in disputationis conflictu evitare, hoc enim fallax microscopium, minimum vocabulum, forte non malo animo dictum, in maximam injuriam convertit, animoque vindictam inspirat nullis limitibus terminandam. Ceræ non mar mori figura facile imprimitur, mollisque animi est, verbulo agitari, fortis vero & Christiani, nec gravi injuria excitari. Plures sunt virtutes, quæ disputantes ornant, sed has præ ceteris tantum observandas esse existimo. Animus virtutibus instructus modum disputandi dirigit, scientia vero rerum Theologicarum materiam suggerit, quæ omnibus disputaturis maxime est necessaria; de rebus enim ignotis differere non possumus. Quamvis juvenes nostris exercitiis præparentur seriis certaminibus, & longe amplior scientia in serio disputantibus, quam in dissentibus requiratur, nihilominus discentes officio suo feliciter non fungentur, si thesium sint ignari, de quibus disputatur. Autor ergo sum disputaturis, ut ex thesibus jam explicatis sibi disputandi argumenta sumant, earumque probationes ex Scriptura addutas sedulo in ipsis fontibus evolvant, in contextu legant, nervum argumenti attendant, remque sibi claram reddant. Qui tantum ex locis Theologicis scientiam Theologicam hauriunt, nec ipsa Biblia evolvunt, historiam quidem & nexus dogmatum habebunt, sed tantam vix consequentur fidei παρηστάνεις, quam acquirunt, qui ipsa Biblia legunt. Nec satis est disputanti, nosse veram doctrinam, necesse quoque est errores sciat veritati oppositos. Hos vero in principio hauriat ex Theologo recte sentiente, deinde adeat ipsos adversarios, & imprimis eorum Confessiones, Concilia & Catecheses, nam privatorum Doctorum opiniones non toti Ecclesiæ sunt imputandæ. **Caveat ne**

B. 3.

per-

personas errantes odio prosequatur, sed tantum eorum errores aversetur; studeat, ut animus pace Dei custodiatur, & purus ab affectuum turbationibus conservetur. Utatur æquitate, nec ex præjudiciis vel delationibus, sed ex verbis recte intellectis adversarii mentem æstimet. Defendat veritatem eo animo, ut errantes in viam reducat, recte sentientes confirmet & charitatem verbis factisque exprimat. Qui ad altiora tendunt, & profundius in errorum origines inquirere cupiunt, legant historiam Ecclesiasticam, observent controversiarum ortum & argumenta, quibus adversarii usi sunt, nec non responsiones ab orthodoxis repositas. Cum vero multi antiquorum errores hodie sepulti jaceant, eos quiescere sinamus, & advertamus illos, a quibus Ecclesiæ periculum imminet. Novimus in Theologia revelata tradi credenda & agenda, ad credenda referuntur articuli fidei, qui vel puri vel mixti, vel fundamentales vel non fundamentales, de quibus Theologi fuse agunt. Agenda comprehendunt operationes Theologiæ actibus practicis præscriptæ, ut & habitus ad operationem perducendi. Quæ omnia sub exercitia nostra cadunt, de omnibus enim postulante necessitate seriæ disputationes instituendæ, omnibus etiam Theologiæ consecranei imbuendi sunt. Attamen observandum est, articulos fidei dijudicandos esse juxta scripturæ normam, nec eorum rationes, quomodo res sese habeant, prolixerimandas. Egregia sunt, quæ pius Basilius Tom. I. Homil. XXIV. p. 247. de sancta Christi nativitate nos docet. *Christi nativitas, inquit, genuina illa & prima ac Deitatis ipsius propria, silentio colatur: imo magis cogitationibus nostris imperemus, ne illa inquirant, neque curiose scrutentur. Ibi enim non tempus, non seculum intercessit, non modus excogitatus est, non spectator adfuit, non est qui enarret, quomodo imaginetur mens ipsa.* Quomodo vero lingua ipsa men-
tis

eis intelligentia inserviet? Sed & pater erat, & filius natus est. Ne dixeris quando, sed præterea hanc questionem. Ne inquisieris quomodo: impossibilis enim est responso, nam quando, temporale est: quomodo autem, lapsus inducit ad corporales modos. Habeo quod dicam ex Scriptura. Quod velut splendor à Majestate, & velut imago ab exemplari. Sed tamen quandoquidem ratiocinatio per hujusmodi responsones ac sermones tuam curiositatem non sedat, ad arcanum majestatis confugio, & confiteor nullis ratiocinationibus animo concipi posse, & humanis verbis inexplicabilem esse divinae nativitatis modum. Ne dicas: Si natus est, non erat; neque verborum maleficio mentes inexpertas corripe, talibus exemplis veritatem corrumptens, & Theologiam fædans. Quæ de æterna filii generatione a beato Patre pie & prudenter dicta sunt, ad plures quæstiones Theologicas merito extendimus, quarum similis est ratio. Nec mirum, si in mysteriis divinis non capiamus quomodo res sese habeat, vel quomodo res sit imaginationi præsentanda, in rebus enim Mathematicis res quasdam habemus, quarum veritatem cognoscimus, earum vero rationes, vel quomodo id fiat, non imaginamur. V.g. in Elementis de Geometrie de Mons. le Duc de Bourgogne p. 38. demonstratur: per spaciū inter lineam tangentem & circulum infinitas posse duci circumferentias sese tantum uno puncto tangentes. Ex quo apparet, spatium infinite parvum, dividi in spatia infinite parva, quod quidem demonstratur, sed nullo modo imaginationi sistitur. Unde optime infertur, humanum intellectum veritatis cuiusdam esse posse convictum, quamvis confiteri oporteat ejusdem infirmitatem, si quæsiveris, quomodo res illa sit possibilis? Reete subjicit Autor p. 39. Cest à nous souvenir de notre condition. Rien ne seroit plus déraisonnable, que de vouloir nier des vérités dont nous sommes convaincus; d'ailleurs parceque nous n'en comprenons pas la liaison. Nous

com-

comprendons ces verités, parceque nous avons une certaine mesure de raison; nous n' en comprenons pas la liaison, parceque nous ne sommes pas Dieu, & que nostre raison n'est pas infinie. Et post pauca: Si je me vois obligé de connoître des verités incompatibles en Geometrie, ou l' esprit humain se picquo de voir plus clair qu' ailleurs; à plus fort raison dois je, avoir de la soumission pour des verités d' un ordre supérieur à ma raison, & me souvenir toujours, que celui qui l' a crée n' etoit pas obligé de la rendre capable de tout. Legantur, si placet, quæ in eodem libro p. 133. seqq. de eodem argumento habentur, ex quibus tantum subjiciam, quae p. 135. seq. occurrunt. Humilions nous encore une fois, & reconnaissons, qu'il n' appartient pas à une creature, quelque excellente qu' elle puisse être, de vouloir reconcilier des veritez, dont le Createur a voulu lui cacher la compatibilité. Les dispositions nous rendront plus soumis aux Mysteres, & nous accoutumeront à respecter des verités, qui sont par leur nature impenetrables à notre esprit, que nous venons de trouver assez borné, pour ne pouvoir pas même concilier des demonstrations mathematiques. Præterea, quamvis omnes res divinæ disputandi argumenta præbeant, prudentia tamen prohibet, ne de omnibus disputemus. Multæ dantur inutiles questiones, quas rectius ignoramus quam disquirimus. Prolixum inanum questionum catalogum consignavit Erasmus in Annot. ad I. ad Timoth. c. I. v. 6. quas inter plures sunt non tam curiosæ, quam noxiæ, quæ legi & cum similibus conferri merentur. Addit tandem: querimus ea, quæ nec scire possumus, nec scire jubemur, ea negligimus, quæ sola erant meditanda. Sunt autem quædam hoc ipso perniciosa, quod obscuritate sua remorantur & fatigant ingenium melioribus alioquin rebus occupandum. Tradenda ergo sunt optima, & quantum possibile compendio, refecanda supervacanea, quæ neque

neque fidem confirmant, neque mores hominum emendant. Dantur etiam in Theologia theses, quæ non involvunt connexionem cum salute, & in utramque partem trahuntur, aliis eas affirmantibus, aliis easdem negantibus. Quales sunt quæstiones de die, quo lapsi sunt angeli, & quale fuerit eorum peccatum, ut & de insigni quadam Judæorum conversione, quam ex Rom. XI. v. 25. 26. quidam adstruunt, de immortalitate primi hominis ante lapsum, ut & utrum anima producatur per traducem, an vero per creationem, aliæque plures. Eiusmodi quæstiones neque mediato neque immediato nexu cum articulis fidei cohærent, adeoque salva salute vel affirmari vel negari possunt. Attamen observandum, alteram tantum sententiam esse veram, quia contradictoria simul vera esse non possunt, licet saluti non obsit, utram sententiam sequaris. Sed in determinatione ejusmodi quæstionum scripturæ autoritas & fidei analogia est respicienda. V. g. Si de immortalitate Adami ante lapsum quæras, respicias Scripturam, quæ docet, mortem per peccatum intrasse, ast ante lapsum nullum fuit peccatum. Si quæras de propagatione animæ, caveas, ne eam negando & creationem asserendo multum labores, quomodo anima peccatis contaminetur. Tandem ejusmodi quæstiones tanto fervore non sunt tractandæ, sed prudens modestia dirigat lingvam, ne amoris vinculum rumpatur, & dissensus in schisma degeneret. Memores simus controversiæ levioris momenti, de die, quo Paschatis solennia celebranda sint, quæ inter Victorem Romanorum & Polycratem Ephesiorum Episcopum agitata est. Orientales Ecclesiæ, quibuscum faciebat Polycrates, celebrarunt Pascha 14. die Martii; Occidentales vero Dominica sequenti. Orientales morem

C

sibi

sibi a majoribus traditum retinendum esse acriter contendunt. Victor vero omnes Asiae vicinarumque provinciarum ecclesias, tanquam contraria rectae fidei sentientes, à communione abscondere conatus est, datisque literis universos, qui illic erant fratres proscriptis, & ab unitate Ecclesiae prorsus alienos esse pronuntiavit. Quo factum, ut Victor acerbe perstringeretur ab Episcopis. Ex horum numero erat Irenæus, qui quidem die Dominica resurrectionis mysterium celebravit, fratrum tamen nomine, quibus in Gallia præfuit, Victorem admonuit, ne integras Dei Ecclesias à communione absconderet. In litteris ad Victorem datis Polycarpi mentionem injicit, qui de eadem quæstione cum Aniceto disputaverat, qui vero, non obstante de quibusdam rebus modica controversia, mutuo pacis osculo se complexi sunt, & de hoc capite non magnopere contenderunt. *Vid. Euseb. Hist. Eccl. Lib. V. c. XXIV. & Du Pin N. B. Tom. I. p. m. 72.* Supereft, ut de disputandi methodo quædam subjicſam, quæ ad scopum, quem præfixum tenemus, præparationem ad seria certamina, ducunt. Hæc dum meditor, quæstionem solvendam esse autumo, utrum juvenes studiosi majorem frumentum ex amicis collationibus, an vero ex disputationibus, in quibus dubia per syllogismos proponuntur, capiant. Movunt quæstionem Viri Cl. Mabillon in *Traité des Etudes Monastiques*, Part II. c. X. n. 2. ut & *Du Pin* in libello, *méthode pour étudier la Théologie* inscripto. Existimat Mabillonius, fortasse consultius esse juvenibus, si dubia sua absque forma proponerent, quem morem in pluribus Academiis observari advertit. Sufficere putat, si Doctorum probationes in syllogismorum formas reducantur, speratque hac methodo judicium melius formari, nec tam facile disputantes animo incitari.

Nec

Nec diversa mens est Du Pinio, qui ad antiquum Academiarum Parisiensis morem provocat, cuius collegium Theologicum lectiones injunxit Candidatis, quibus vel sacra Scriptura vel opus Magistri sententiarum explicaretur. Sperat idem ex ejusmodi exercitiis maximum fructum, nec dubitat, hac methodo judicium formari, juvenes ad quæstionum scrutinium excitari, faciliusque facundiam parari. Mihi videtur, ejusmodi consilia non penitus esse spernenda, observavi enim, probationes & objectiones facile etiam à junioribus syllogismo includi, nec improbo, si à juvenibus themata elaborentur, & quæ didicerunt, in ordinem redigerentur, calamoque exprimerentur. Sed omnia, quæ à Viris Clar. scripta sunt, eo non tendunt, ut omnes disputationes formales ex Scholis expellamus, quin potius ut earum abusum tollamus. Nemo eruditorum dixerit, artem logicam parum utilem esse juvenibus erudiendis. Id potius plerique fatentur, Logicam egregiam esse inventionem, quae ideas animo nostro obversantes distingvit, ratiocinia omnia ad certas classes reducit, vera à falsis dignoscere docet, omnesque meditationes in ordinem redigit. Sic neque syllogismorum usus in disputationibus reprehendendus erit, partim, quod opponens dubium perspicuo ratiocinio includat, idque thesi indicatæ opponat, partim, quod leges disputandi repetitionem argumenti respondenti concedant, qui tempus meditandi lucratur, quo solutionem promptius reddat, partim, quod uterque occasio nem publice loquendi nanciscatur. Illud quoque syllogismis rite connexis debemus, quod methodo geometricarum demonstrationum procedant, quæ à propositione ad propositionem progrediuntur, & ex præcedenti, quæ lucem præfert, sequentem deducunt. Nec facile disputantes sua dubia

C 2

per

per syllogismos proponentes à scopo aberrant, quod in discursibus vagis frequentissime observamus. Persuadent hærationes, a more majoribus nostris probato, sine ratione non esse recedendum, speroque, ejusmodi publica exercitia magis profutura, si juvenibus thematis elaboratio injungatur, ex materia in lectionibus tradita. Ut vero abusum disputationum tollamus, quem viri docti reprehendunt, necesse est, ut leges præcipiantur, quas disputantes observent. Non possum non improbare eorum studium, quod in excogitandis difficultoribus argumentis collocant, nec tam quæstionis interiora fundamenta, quam potius externam faciem attendunt. Nec placent eorum argumenta, quæ rixandi studium inspiravit, ea enim raro veras quæstionis difficultates tangunt, sed res levioris momenti concernunt. Consultum quoque est, absque ambagibus dubia proponere, & brevi discursu verbisque perspicuis eadem explicare, qui enim prolixiori orationi se immittunt, facile à scopo aberrant. Monendi quoque sunt disputantes, ut, si dubia contra articulum fidei in Scripturis revelatum proferant, id non eo animo faciant, quasi rationem conceperint, quæ articulum dubium reddat; sed potius perpendant, se difficultatem movisse, cuius solutionem expectant. Sic quoque operam navabunt, ut syllogismis comptis, acumine ornatis, sed perspicuis, nullisque terminis obscuris aut inusitatis utantur, sic enim linguae facundiam sibi comparabunt. Nec multum temporis in examinanda syllogismi forma consumendum esse opinor, sed potius syadeo, ut termini obscuri, qui conceptum obscuritatem pariunt, explicitur, Dialecticus quidem syllogismi vitium ostendit, sed Theologus ipsius rei difficultatem explanat. Quæ reliqua tam opponentibus quam respondentibus

bus incumbunt officia, in libellis logicis fuse traduntur, nec operam dabo iis explicandis, quæ aliunde nota sunt. Nostra monita, quæ disputandi officia moderantur earumque rationem ostendunt, nostro scopo sufficere videntur. Supereft ut ad ea nostra colloquia instituamus, cunctaque observemus, quibus studiosi juvenes Theologorum certaminibus seriis præparantur. Hoc fine auspicatus sum collegium, ut vocant, disputatorium, in quo singulis septimanis duas horas antitheseos explicationi, duas itidem ejusdem examini impendemus. Ordinem articulorum servabimus, quem Invariata Augustana Confessio hactenus prælectionibus publicis explicata suppeditat. Antitheseos enim discussio feliciter non procedit, nisi theseos explicatio & probatio præcesserit. In nostro Gymnasio, quod divina gratia, dubio hoc tempore, per dies crescit, non defuerunt quidam, qui sese nostris exercitiis sponte obtulerunt Juvenes optimæ spei & indefessi, quorum ingenii acumini ampliorem segetem dare, industriamque exercere, sub supremo nostræ militiæ duce JESU Christo, salutare visum est. Apponam eorum nomina, qui respondendi & opponendi partes in se suscipient.

JOACHIM. CHRISTIAN. TWARDOCUS,
Starg. Pruss.

JOHAN. GABRIEL GEBLER, Schlav. Pom.

MATTHIAS BENONI HERING, Colb. Pom.

MICHAEL WEND, Baldenburg. Pruss.

BENJAMIN COLDITZ, Ged.

JACOBUS KLEIN, Elbing. Pruss.

MICHAEL CHRISTOPH. HANOVIIUS,
Neo-Sedin. Pom.

JO-

JOHANNES RENNER, Garda-Pom.

JOHAN. REINHOLD GÜNTHER,
Gedan.

JOHAN. DANIEL KIKEBUSCH,
Gedan.

GEORG. ANDREAS Gladt/ Witteb. Saxo.

SAMUEL GOTTFRIED MARTINI,
Elbing. Pruss.

GOTTFRIED THIEL, Ged.

JOHANNES EILHARD MEYER; Ged.

GEORG. ERNEST. HORN, Leob. Pruss.

PAULUS SWIETLICKI, Oster. Pruss.

CHRISTIAN EYLCKE, Gedan.

GOTTFRIED von Pöhlens/ Gedan.

JOHANN GOTTLIEB WITTING, Ged.

JOHANN HEINRICH BARTELS,
Gedanens.

CHRISTIAN FUNCKE, Friedb. Neo-March.

SAMUEL CHRISTIAN HOLLMANN,
Palæo-Sed.

JOHANNES BISTRU, Schlav. Pom.

JOHANN ADOLPH HORN, Neo-Sed;
Pomer.

BENJAMIN MÜLLER, Ged.

IMMANUEL GRUNENBERG, Stolp. Pom.

CHRI.

CHRISTIAN BEREND Treptov. Pom.

DANIEL CHRISTIAN. JENNERICH,
Schlav. Pom.

CARL GOTTLIEB STEINBRUNNER,
Gedanens.

MARTIN REINHOLD HEIN, Ged.

JOHAN. LUDWICH NOTHWANGER,
Gedanens.

NATHANAEL EPHRAIM FROMM,
Dirschav. Pruss.

JACOBUS GALLUS, Strasb. Pruss.

JOHANN CHRISTOPH SCHROEDER,
Gedanens.

MATTHIAS GOTTLIEB PRÜCKELMEYER,
Gedanens.

CHRISTIAN. LAU, Elbing. Pruss.

JOHAN. MICHAEL BUGES, Neo-Sed.
Pomer.

CASIMIRUS ULDARICUS TROLESIUS,
Neo-Sed. Pom.

JOHANN DAVID CRACAW, Colb. Pom.

JACOBUS PONTANUS, Stolp. Pom.

EPHRAIM KRAUSE, Ged.

GOTTFRIED BORDAN, Ged.

JOHANN BENJAMIN DRAGHEIM, Ged.
MICHAEL

MICHAEL THEODORUS ULMITZ,
Gedanens.

BENJAMIN MULLER, Reezens. Neo-March.

HENRICUS SCHREIBER, Ged.

EPHRAIM BRAUER, Elbing. Pruss.

CHRISTOPH HERMSON, Rosenburg. Pruss.

Vos, mei Theologiæ consecranci charissimi, peramanter
invito, ut futuro vigesimo primo Julii, hora decima in Audi-
torio ordinario conveniatis, auspicioque nostrorum exerci-
tiorum intersitis. Precor Deum, ut nostris conaminibus be-
nigne annuat, dotes ingenii concessas sua gratia replete, sa-
lutaria studiorum incrementa largiatur, nostras meditationes
ad afflictæ Ecclesiæ ædificationem, nostrumque omnium salu-
tem dirigat. P P, Gedan. Dom. V. p. Trin. M DCC XVIII.



Coll. clm. fl. 141.4